

حقوق تجارت

جلد هشتم

اشخاص حقوقی و کلیات شرکت‌های تجاری در قانون ۱۳۹۲

تألیف

دکتر حسین خزاعی

استاد پایه پنج دانشگاه تهران

دکتری دولتی حقوق تجارت بین‌الملل از دانشگاه پاریس

انتشارات جنگل

سرشناسه	: خزاعی، حسین، ۱۳۲۷-
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق تجارت جلد هشتم اشخاص حقوقی و کلیات شرکتهای تجاری در قانون ۱۳۹۲ حسین خزاعی
مشخصات نشر	: تهران: نشر جنگل، جاودانه، ۱۳۹۴-
مشخصات ظاهری	: ۲۳۲ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۲۸۸-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فاپا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: حقوق تجارت -- ایران
موضوع	: قانون تجارت -- ایران
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۵ ج ۷ خ ۴ / KMH۹۲۰
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵-۱۶۶۶۲

عنوان کتاب: حقوق تجارت جلد هشتم / (اشخاص حقوقی و کلیات شرکتهای تجاری در قانون ۱۳۹۲)

تألیف: دکتر حسین خزاعی

ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۴

قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۲۸۸-۴

<http://www.junglepub.org>

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه

باب اول: شخصیت حقوقی

- مبحث اول - خصوصیات شخصیت حقوقی ۳
- الف - فلسفه وجودی شخصیت حقوقی ۴
- ب - ماهیت شخصیت حقوقی ۵
- ج - خطرات شخصیت حقوقی ۷
- د - آغاز شخصیت حقوقی ۷
- ه - پایان شخصیت حقوقی ۹
- مبحث دوم - تبعات شخصیت حقوقی ۱۰
- الف - نام اشخاص حقوقی ۱۱
- ب - حقوق و وظایف شخص حقوقی ۱۲
- ج - فعالیت تجارتي شخص حقوقی ۱۲
- د - اقامتگاه شخص حقوقی ۱۵
- ۱ - تضاد مفاهیم ۱۵
- ۲ - انتخاب ضابطه ۱۷
- ۳ - راه حل حقوق داخلی ۱۸
- ۴ - تئوری های معارض ۱۹
- ه - تابعیت اشخاص حقوقی ۲۰
- و - دارایی شخصیت حقوقی ۲۲
- ز - معرفی شخص حقوقی ۲۴
- مبحث سوم - ثبت و مسئولیت شخصیت حقوقی ۲۵
- الف - ثبت شخصیت حقوقی ۲۵

ب- مسئولیت شخص حقوقی ۲۷

باب دوم: کلیات شرکت تجاری

فصل اول- مفهوم شرکت ۳۱

مبحث اول- وجوه افتراق و اشتراک شرکت‌ها ۳۵

الف- تعریف شرکت ۳۶

ب- شرکت تجاری ۴۰

ج- مقایسه شرکت تجاری و شرکت مدنی اختیاری ۴۲

د- شرکت‌نامه ۴۳

ه- تفاوت شرکت‌نامه و قرارداد خصوصی ۴۵

مبحث دوم- پیشینه تاریخی شرکت‌ها ۴۷

الف- پیشینه شرکت‌های تجاری ۴۷

ب- پیشینه شرکت‌های تجاری در ایران ۴۹

مبحث سوم- عناصر تشکیل‌دهنده شرکت تجاری ۵۱

الف- توافق بر تأسیس شرکت ۵۱

۱- وجود و تداوم اراده تأسیس ۵۱

۲- بیان اراده توسط شخص واحد ۵۲

ب- آورده ۵۴

۱- آورده نقدی ۵۷

۲- آورده غیرنقدی ۵۸

ج- جستجوی منفعت ۶۱

مبحث چهارم- توصیف آورده ۶۱

الف- انواع آورده غیرنقدی ۶۲

۱- مال ۶۲

۲- صنعت ۶۳

۳- هنر ۶۳

ب- تجزیه و تحلیل آورده ۶۵

ج- تغییرات آورده نقدی.....	۶۵
۱- کاهش و افزایش آورده.....	۶۵
۲- تقسیم سود و زیان.....	۶۶
۳- شرکت تک عضو.....	۶۷
۴- مدیریت شخص حقوقی در شخص حقوقی دیگر.....	۶۹
فصل دوم- تأسیس شرکت	۷۰
مبحث اول- تشکیل مجمع عمومی مؤسس	۷۰
الف- دعوت مجمع عمومی مؤسس.....	۷۱
ب- دستور مجمع عمومی مؤسس.....	۷۱
ج- اوصاف مدارک.....	۷۲
اول- اظهارنامه.....	۷۲
دوم- شرایط شرکت توافقی.....	۷۳
سوم- مندرجات اساسنامه.....	۷۳
د- ارزیابی آورده غیرنقدی.....	۷۵
۱- عدم تصویب آورده غیرنقدی.....	۷۶
۲- تصویب آورده غیرنقدی.....	۷۷
مبحث دوم- تشکیل شرکت	۷۷
الف- ماهیت حقوقی شرکت.....	۷۸
ب- ثبت شرکت.....	۷۹
۱- شرایط ثبت شرکت تجاری.....	۸۰
۲- ثبت شرکت ایرانی و نمایندگی آن.....	۸۱
۳- ثبت نمایندگی شرکت خارجی.....	۸۲
۴- محدودیت‌ها.....	۸۳
۵- ثبت شرکت‌های بیمه.....	۸۳
ج- ضمانت اجرای تشکیل غیرقانونی شرکت.....	۸۵
۱- ضمانت اجرای حقوقی.....	۸۵
اول- اعمال باطل.....	۸۵

۸۶	دوم- اعمال قابل ابطال
۸۷	سوم- مطالبه خسارت شرکت
۸۸	چهارم- نوع مسئولیت
۸۹	۲- ضمانت اجرای کیفری
۹۰	فصل سوم- تداوم حیات شرکت
۹۰	مبحث اول- تداوم در تصمیم‌گیری
۹۲	مبحث دوم- تداوم در مدیریت
۹۵	مبحث سوم- تداوم در کنترل شرکت
۹۷	فصل چهارم- مراجع اتخاذ تصمیم شرکت
۹۸	مبحث اول- مجمع عمومی فوق‌العاده
۹۸	الف- صلاحیت
۹۸	۱- تغییر اساسنامه
۹۹	اول- تغییر مشروط
۹۹	دوم- تغییر ممنوع
۱۰۰	سوم- تغییر با اتفاق آراء
۱۰۱	۲- تغییر سرمایه
۱۰۱	۳- انحلال زودرس
۱۰۱	ب- حد نصاب
۱۰۳	ج- موعد تشکیل
۱۰۵	مبحث دوم- مجمع عمومی عادی
۱۰۵	الف- صلاحیت
۱۰۷	ب- دعوت مجمع عمومی
۱۰۷	۱- دعوت سالانه
۱۰۹	۲- دعوت نابهنگام
۱۱۰	ج- حق حضور اعضاء
۱۱۲	د- اداره مجمع عمومی عادی
۱۱۳	هـ- دستور جلسه مجمع عمومی

۱۴۱	د- محدودیت‌ها و مسئولیت‌های مدیرعامل
۱۴۱	هـ- وظایف مدیرعامل
۱۴۲	فصل ششم - بازرسی شرکت
۱۴۲	مبحث اول - معرفی بازرسان
۱۴۲	الف- انتخاب بازرسان
۱۴۵	ب- وظایف بازرسان
۱۴۷	ج- ممنوعیت‌های بازرسان
۱۴۸	د- محدودیت‌های بازرسان
۱۴۹	هـ- مسئولیت بازرسان
۱۴۹	۱- مسئولیت مدنی
۱۵۰	۲- مسئولیت کیفری
۱۵۱	مبحث دوم - حساب‌های شرکت
۱۵۱	الف- اندوخته قانونی
۱۵۳	ب- بیلان
۱۵۵	ج- سود
۱۵۵	فصل هفتم - تغییرات در سرمایه شرکت
۱۵۵	بخش اول - افزایش سرمایه
۱۵۸	مبحث اول - طرق مختلف افزایش سرمایه
۱۵۸	الف- حق تقدم صاحبان سرمایه شرکت
۱۵۹	ب- سلب حق تقدم
۱۶۰	مبحث دوم - وضعیت حقوقی آورده
۱۶۰	الف- اضافه ارزش
۱۶۱	ب- ممنوعیت تملک سرمایه‌های موجود
۱۶۲	مبحث سوم - ثبت افزایش سرمایه
۱۶۵	بخش دوم - کاهش سرمایه
۱۶۵	مبحث اول - کاهش اجباری
۱۶۶	مبحث دوم - کاهش اختیاری

۱۶۸	فصل هشتم - پایان شرکت
۱۶۹	بخش اول - تغییر وضعیت حقوقی شرکت
۱۷۰	مبحث اول - تبدیل
۱۷۰	الف - نفس تبدیل
۱۷۳	ب - تشریفات ثبت تبدیل
۱۷۴	ج - ثبت تبدیل شرکت
۱۷۵	۱ - مرجع ثبت شرکت‌ها
۱۷۵	۲ - سازمان بورس اوراق بهادار
۱۷۸	مبحث دوم - ادغام و تجزیه
۱۷۹	الف - شرح ادغام یا تجزیه
۱۸۴	ب - درخواست ثبت ادغام یا تجزیه
۱۸۵	ج - ثبت ادغام یا تجزیه
۱۸۵	د - آثار ثبت ادغام یا تجزیه
۱۸۷	هـ - شخصیت حقوقی جدید
۱۸۷	و - مسئولیت‌های حقوقی و کیفری ناشی از ادغام و تجزیه
۱۸۷	بخش دوم - انحلال
۱۸۷	مبحث اول - انحلال قانونی
۱۸۸	الف - انجام موضوع معین
۱۸۹	ب - انقضاء مدت
۱۹۰	ج - تصمیم مجمع عمومی فوق‌العاده
۱۹۱	مبحث دوم - انحلال قضایی
۱۹۱	الف - رکورد فعالیت شرکت
۱۹۱	ب - عدم تشکیل مجمع عمومی سالانه
۱۹۲	ج - بلاتصدی ماندن پست مدیریت
۱۹۲	د - سکوت در موارد انحلال قانونی
۱۹۳	هـ - تقاضای بستانکار شخصی شریک
۱۹۴	و - زیان غیرقابل جبران

۱۹۵	بخش سوم - تصفیه
۱۹۶	مبحث اول - تصفیه به علتی غیر از ورشکستگی
۱۹۶	الف - وضعیت حقوقی شرکت در حال تصفیه
۱۹۶	۱ - تداوم شخصیت حقوقی
۱۹۷	۲ - نتیجه تداوم شخصیت حقوقی
۱۹۸	۳ - فعالیت اجتماعی
۲۰۰	۴ - فعالیت اقتصادی
۲۰۰	ب - مدیریت شرکت در حال تصفیه
۲۰۱	۱ - مدیر تصفیه
۲۰۱	اول - انتصاب
۲۰۲	دوم - تغییر
۲۰۳	سوم - اختیارات
۲۰۴	چهارم - محدودیت اختیارات
۲۰۴	پنجم - مدت تصفیه
۲۰۵	ج - وظایف مدیران تصفیه
۲۰۶	د - نظارت
۲۰۷	ه - ختم تصفیه
۲۰۸	و - رسیدگی نهایی و تسویه حساب با مدیران
۲۰۹	ز - اعلام ورشکستگی
۲۱۰	ح - تقسیم اموال
۲۱۲	مبحث دوم - مسئولیت مدیران تصفیه
۲۱۲	الف - بطلان قراردادهای مشکوک
۲۱۳	ب - مسئولیت مدنی
۲۱۳	ج - مسئولیت کیفری
۲۱۵	منابع و مآخذ

مقدمه

چاپ اول کتاب‌های حقوق تجارت دوره کارشناسی طبق قانون تجارت ۱۳۱۱ و زیرنویس اجمالی لایحه اصلاحی سال ۱۳۸۴ نوشته شده بود. با تصویب قوانین جدید بنام لایحه تجارت و قدرت اجرایی آزمایشی پیدا کردن آن برای یک دوره پنج‌ساله ضرورت به روز نمودن کتاب‌ها طبق لایحه جدید احساس و در این دوره از کتاب‌های حقوق تجارت طبق قانون ۱۳۹۲ اصلاحات و اضافاتی در حد انتشار کتاب جدید انجام می‌شود.

موضوع درس حقوق تجارت دو تدریس اشخاص حقوقی حقوق خصوصی یعنی شرکت‌های تجاری است. در درس حقوق تجارت یک ترم قبل توضیح دادیم که تاجر اعم از شخص حقیقی و حقوقی است. بنابراین همه آنچه که در حقوق تجارت یک بیان شد مشترک بین شخص حقیقی تاجر و شخص حقوقی تاجر است. زیرا طبق ماده ۵۸۸ قانون تجارت سابق و ماده ۱۲۹ لایحه تجارت کنونی که در ماده ۱۲۶۲ آن قانون اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری نامیده شده که از این به بعد با علامت اختصاری ق.ا.ح.ش.ت مشخص می‌شود و تبدیل به ماده ۶ این قانون شده است، شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است. شخص حقوقی طبق تبصره ذیل ماده ۱۰۲ قانون تجارت جدید که در ماده ۱۲۶۲ لایحه تجارت قانون نامیده شده است باید دارای دفاتر تجاری موضوع ماده ۹۱ قانون تجارت جدید باشد. ولی برخلاف ماده ۱۶ قانون تجارت سابق نام تجاری موضوع ماده ۱۰۵ همین قانون مخصوص شخص حقیقی تاجر است و شخص حقوقی طبق تشریفات مخصوص به خود ثبت می‌شود. طبق ماده ۱۱۲ قانون تجارت جدید ثبت اسم تجاری، موضوع قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، اختیاری است، مگر در مواردی که به موجب مقررات خاص ثبت آن الزامی شده باشد.

ثبت علامت تجاری موضوع قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات مصوب اول تیر ماه سال ۱۳۸۶ مشترک بین شخص حقیقی و حقوقی است. رقابت نام‌شروع در هر دو مورد

ممنوع و به بیان ماده ۵ قانون تجارت ثبت اشخاص حقوقی که موضوع فعالیت آن‌ها نامشروع یا مخالف نظم عمومی باشد، ممنوع است. موضوع تجارت هر دو نباید مخالف انتظامات عمومی یا نامشروع باشد. این مطالب یادآوری رئیس مطالب حقوق تجارت یک در ترم گذشته است.

لایحه تجارت که پس از سال‌ها انتظار تقدیم مجلس شورای اسلامی و بدون طرح و شور در مجلس به صورت ناقص طبق اصل ۸۵ قانون اساسی به تصویب کمیسیون‌های قضایی و حقوقی رسیده است، مقررات حقوق تجارت را با حذف و اضافه و اصلاح و تغییر و مخصوصاً دگرگونی شکلی عمیق مواجه نموده است.

طبق ماده ۱۲۶۰ این لایحه کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون که احصاء شده است و اصلاحیه‌ها، الحاقیه‌ها و آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط به آن‌ها نسخ گردیده است. این قوانین عبارتند از:

- ۱- قانون راجع به ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۲
- ۲- قانون تجارت مصوب ۱۳۱۰/۲/۱۳
- ۳- قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸/۴/۲۴
- ۴- قانون حمایت صنعتی و جلوگیری از تعطیلی کارخانه‌های کشور مصوب ۱۳۴۵/۳/۱۹
- ۵- قانون طرز استفاده از درآمد صندوق‌های الف و ب اداره کل تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۴۴/۲/۲
- ۶- لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴
- ۷- مقررات راجع به تشکیل، اداره، انحلال و تصفیه، تغییرات در سرمایه، ادغام، تجزیه و حساب‌های شرکت تعاونی در قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶
- ۸- قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶
- ۹- مقررات راجع به تشکیل، اداره، انحلال و تصفیه، تغییرات در سرمایه، ادغام، تجزیه و حساب‌های شرکت تعاونی در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۶

- ۱۰- قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب ۷۶/۸/۲۱
- ۱۱- بندهای ۲۲ و ۲۸ و ۲۹ و ۳۰ ماده ۱ و بند ۴ ماده ۲۷ و بند ۴ ماده ۴۶ و مواد ۲۰ و ۲۲ و ۲۳ و ۳۴ و ۲۵ و تبصره‌های مواد ۲۲ و ۲۳ قانون بازار اوراق بهادار بورس

جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ در مورد انتشار اوراق سهام شرکت‌های سهامی عام، مختلط سهامی عام و تعاونی سهام عام در مرحله تشکیل و افزایش سرمایه نسخ شده است.

ظاهراً هدف اصلی قانونگذار از تصویب قانون جدید منسوخ نمودن مجموعه قواعد و مقررات پراکنده در قوانین مختلف و سعی بر انسجام مقررات تجارت بوده است. ولی با نقض غرض در ماده پایانی ۱۲۶۲ لایحه را به چهار قانون مستقل تقسیم و شماره هر کدام از این قوانین را از عدد یک شروع می‌نماید. به این ترتیب کتاب اول از ماده ۱ تا ماده ۱۲۴ (قانون تجارت) و کتاب دوم از ماده ۱۲۴ تا ماده ۷۰۱ (ق. ا. ح. ش. ت) و کتاب سوم از ماده ۷۰۱ تا ماده ۸۳۳ قانون اسناد تجاری و از ماده ۸۳۳ تا ماده ۱۲۶۰ (قانون ورشکستگی و اقدامات پیشگیرانه) نامیده شده است.

ملاحظه می‌شود که لایحه تجارت ۱۲۶۱ ماده در چهار کتاب است که عنوان کتاب دوم آن (اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری از ماده ۱۲۴ تا ماده ۷۰۱) مربوط به درس تجارت دو طبق فهرست مطالب دروس وزارت علوم تحقیقات و فناوری است. در این کتاب برحسب ضرورت بطور اجمالی موارد افتراق و اشتراک و مقایسه و تطبیق با قانون قبلی انجام و توضیح مختصر داده خواهد شد. این امر از یک طرف موجب آمادگی ذهن دانشجو برای پذیرش تغییر و از طرف دیگر موجب غنای فرهنگی کتاب است.

از سوی دیگر فهم شرکت‌های تجاری در حقوق ایران بدون توجه به حقوق فرانسه ممکن نیست زیرا نه تنها قانون تجارت سال ۱۳۱۱ اقتباس از حقوق فرانسه است بلکه لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت ۱۳۴۷ و لایحه تجارت فعلی و بطور کلی فرهنگ حقوق شرکت‌ها از حقوق فرانسه گرفته شده است. این وابستگی در حدی است که در باب اول کتاب دوم ق. ا. ح. ش. ت بعد از گذشت یک قرن اثرات تقسیم‌بندی حقوق فرانسه کاملاً مشهود است به این توضیح که کتاب دوم مذکور مانند مواد ۱۸۳۲ قانون مدنی فرانسه ابتدا شرکت را در کلیات آن توصیف و سپس وارد اقسام شرکت‌های تجاری می‌شود که در فرانسه در دو مجموعه قوانین متفاوت به همین گونه رفتار شده است. لذا در پاورقی به هر مناسبت برای اهل مطالعه و تحقیق حداقل به ذکر منابع فرانسوی خواهیم پرداخت.

کتاب دوم یا ق. ا. ح. ش. ت در دو باب تحت عنوان (اشخاص حقوقی) و (شرکت‌های تجاری) تدوین شده است. به تبع قانون ما نیز در دو جلد هشتم و نهم به ترتیب اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهیم. در این جلد اشخاص حقوقی و کلیات شرکت‌های تجاری و در جلد نهم اقسام مختلف شرکت‌های تجاری را مطالعه خواهیم نمود.